

CONTRIBUȚII PRIVIND ISTORIA CLUBURILOR SOCIALISTE LA SATE ÎN JUDEȚUL GIURGIU

PAUN ȘTEFAN

Sfârșitul secolului al XIX-lea a marcat noi transformări în lumea satelor pe tărîm cultural și organizatoric, toate acestea determinate îndeosebi de influența ideilor socialiste asupra țărănimii, idei propagate prin presa socialistă sau prin viu grai de către socialiști sau membrii Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, înființat în 1893.

Experiența acumulată de Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România în domeniul muncii de propagandă la sate, a dus îndeosebi după congresul al V-lea din 10 aprilie 1898, la înființarea comisiei agrare a partidului, formată din cinci membri printre care și muncitorul strungar I. T. Banghereanu, al cărui scop era începerea acțiunii de înființare și organizare a cluburilor socialiste la sate¹.

Țărănimea satelor noastre, care prin mulțimea ei forma în general poporul român, fiind însăși identitatea istoriei noastre naționale, în sensul că nu aparține unei singure epoci, rolul ei în menținerea ființei neamului, la progresul societății românești de-a lungul timpului pînă în zilele noastre fiind evident de pregnant², la sfârșitul secolului al XIX-lea era lipsită de cele mai elementare drepturi economice și politice.

Sistemul legiuirilor agrare burghezo-moșierești, dintre care Legea învoielilor agricole era cea mai apăsătoare, a determinat puternice contradicții în lumea satelor României, contradicții accentuate și de abuzul administrației, proprietarilor și arendașilor. În condițiile vitrege ale acestor vremuri, presa socialistă a fost aceea care a promovat și răspîndit gîndirea progresistă a vremii, a demascat abuzurile săvîrșite la sate de proprietari și arendași, a propagat ideea organizării țărănimii în cluburi socialiste.

Satele județului Giurgiu, la sfârșitul secolului al XIX-lea erau componente în linii mari fostului județ Vlașca. Majoritatea acestor sate aveau o populație cuprinsă între cîteva sute de locuitori și 1500 locuitori, cea mai numeroasă populație avînd comuna Arsache (astăzi comuna Vedea) — 2890 locuitori³.

Repartiția pămîntului în aceste sate era inegală. Marii proprietari dețineau peste 80% din suprafețele arabile, pămînturi pe care le exploatau prin sistemul arendării. Ziarul „Plugarul român“ din Giurgiu, editat de I. Boldescu, scria în 1882 referitor la satele județului Vlașca: „Satele stau rău, foarte rău, cu toți

¹ I. C. Atanasiu, *Pagini din istoria contemporană a României, 1881—1900*, Editura Adevărul, București, F. A., p. 251 și urm.

² Constantin Corbu, *Rolul țărănimii în istoria României, (sec. XIX)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 6 și urm.

³ *Recensămîntul general al populației României din decembrie 1899*, București, 1905, p. 456—460.

cunoaştem aceasta⁴, arătînd în continuare că: „mizeria şi ignoranţa se perpetuează tot mai mult“⁴.

Datorită sărăciei în care trăiau, ţăranii pentru a primi cîteva pogoane în plus de la arendaş sau proprietar, pogoane atît de necesare pentru asigurarea hranei familiilor lor, acceptau „orice condiţii“ li se impun de arendaş sau proprietar în contractele de învoieli agricole⁵.

Referitor la aceste învoieli agricole în judeţul Vlaşca, I. Boldescu scria că „sînt sate unde daravelele dintre locuitori şi arendaşi“ se rezolvă pe cale judecătorească⁶.

Din perioada în care ne ocupăm, presa vremii prezintă numeroase exemple referitoare la învoielile agricole în satele judeţului Vlaşca. Într-o rubrică specială intitulată „Anchetă asupra învoielilor agricole“, ziarul „Lumea nouă“, organ al P.S.D.M.R. ia atitudine aproape în ficcare număr faţă de aceste contracte abuzive care sărăcesc şi mai mult pe ţărani. De pildă proprietarul moşiei Putineiu percepea 8 pogoane pentru pogonul învoit „cu începere de la ogor pînă la cules, iar porumbul de la arat, grăpat, prăşit, răriţat, cuibărit pînă la cules şi dus la pătul, după care tot ţăranul lua şi cocenii dar pe care îi lua numai jumătate“⁷.

Ancheta ziarului „Lumea nouă“ asupra învoielilor agricole în această comună scotea în evidenţă un alt fapt care era revoltător pentru ţărănimia acestui sat. „Partea proprietarului o semănăm cu sămînţa noastră punînd 5 duble de pogon“⁸.

Bineînţeles că ţăranul cînd însămînţa, să zicem de exemplu proprietarului, folosea din propria lui rezervă pentru patru pogoane, 20 duble de grîu. Conturînd această imagine veridică a satelor ţărănimii din această comună, relatăm un alt aspect, de data aceasta referitor la repartitia pămîntului în comuna Toporu, la 1899. Moşia satului aparţinea doctorului Iulius Teodory şi număra peste 495 ha, iar moşia Eforiei spitalelor civile din Bucureşti— peste 2127 ha.

Ţărănimia acestui sat nu deţinea mai mult de 900 ha, unii dintre ţărani fiind lipsiţi de orice petec de pămînt, cu excepţia poate a locului pe care îşi avea casa⁹.

Majoritatea capilor de familie din satul Toporu, conform Planului parcelelor comunei Toporu din 1895, nu deţineau mai mult de 1 sau 2 ha teren arabil¹⁰.

Statisticile vremii arată că preţul păşunatului pe cap de vită a crescut în judeţul Vlaşca de la 2,5 lei în 1880 la 8 lei în 1890 pentru „vita mare“ şi de la 0,75 lei în 1880 la 1 leu în 1900, pentru „vita mică“¹¹, în comparaţie cu preţul muncilor agricole, care s-a menţinut constant în această perioadă¹².

⁴ „Plugarul român“, Giurgiu, din 21 noiembrie 1882.

⁵ „Munca“, din 2 iunie 1883.

⁶ „Plugarul român“, din 16 ianuarie 1883.

⁷ „Lumea nouă“, din 14 martie 1899.

⁸ *Ibid.*

⁹ P. S. Antonescu-Remuşi, *Dicţionarul geografic al judeţului Vlaşca*, Giurgiu, 1891, p. 278.

¹⁰ Vezi Planul parcelelor locuitorilor comunei Toporu din 1895, făcut de ing. G. M. Duma, păstrat în arh. Cons. pop. al comunei Toporu.

¹¹ C. D. Creangă, *Cresterea arenzii pămîntului în bani şi în dijmă, a păşunatului şi a preţului muncilor agricole de la 1870—1906*, Bucureşti, 1908, p. 81.

¹² *Ibidem*, p. 102.

Dijma în satele județului a crescut cu 78%¹³, iar arenda în bani de la 24 lei la ha la 36 lei la ha, adică cu 50%¹⁴.

La toate aceste suferințe se adaugă lipsa celor mai elementare condiții de asistență sanitară, pe o întindere de circa 6000 km pătrați, în 1906, nu exista decât un spital rural cu 30 de paturi¹⁵.

În 1899, din cei 1133 locuitori ai comunei Toporu știau carte 29 băieți și 6 fete din rîndul celor cuprinși în categoria de vîrstă între 7—15 ani, peste 15 ani știau carte 50 băieți și 4 fete, totalul analfabeților ridicîndu-se la 375 bărbați și 390 femei, adică 765 locuitori¹⁶.

Poziția mișcării socialiste și muncitorești față de țărănime, poziție clarificată îndeosebi după formarea P.S.D.M.R. a găsit un larg ecou în rîndurile țărănimii văzînd în mișcarea socialistă posibilitatea de a scăpa de „neagra sărăcie” cum scria Ion Nădejde în 1898¹⁷.

A fost suficientă numai o scînteie de organizare și în o mare parte din satele României a început acțiunea de formare a cluburilor socialiste sătosești. Această licărire de speranță, pe care țărănimea satelor o aștepta de multă vreme, a fost dată în satele actualului județ Giurgiu, în 1898, de vestea organizării cluburilor socialiste în satele județului Teleorman¹⁸.

Cu sprijinul socialistului Andrei BoalăVeche, conducătorul clubului din Cervenia, club înființat la 9 august 1898¹⁹, la 1 decembrie același an este înființat clubul muncitorilor plugari din comuna Găujani²⁰.

În cadrul adunării de organizare a clubului, țăranul Tudor Stoescu a vorbit despre drepturile țăranilor „care sînt călcate în picioare de cei mari”, făcînd deci aluzie la abuzurile administrației și arendașului²¹.

Marin Trandafir, un alt satean din Găujani își îndemna consătenii să înființeze grabnic clubul „dacă vor să nu mai sufere așa mult”²². Adunarea de înființare a clubului din Găujani a ales apoi un comitet format din țărani: Petre Sfetcu, Iordan Cocoșatu, Ivan Căpățînă și Radu Ristache²³.

Cu o lună înainte de formarea clubului din Găujani a fost înființat clubul muncitorilor plugari din Vinători²⁴, care, așa cum relatea ziarul „Lumea nouă” a ținut mai multe ședințe după constituire. În ședința din 18 octombrie 1898, prezidată de T. Mușătescu, președintele Clubului „s-a dat citire unei scrisori primite de la Consiliul General al Partidului Social Democrat”, după care s-a hotărît ca pe lista pentru alegerile comunale să fie trecuți următorii locuitori: T. Mu-

¹³ *Ibidem*, p. 36 și urm.

¹⁴ *Ibidem*, p. 11.

¹⁵ Arh. St. București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunilor Publice, dos. 1010/1906, f. 138—139.

¹⁶ *Populația României din decembrie 1899...*, p. 460.

¹⁷ Apud D. Matei, *Cluburile socialiste la sate*, Editura Științifică, București, 1968, p. 59.

¹⁸ „Lumea nouă”, din 6 decembrie 1898; Biblioteca Academiei, R.S.R., secția manuscrise, arhiva D. A. Sturdza, mapa IX, actul 17.

¹⁹ „Lumea nouă”, din 26 august 1898.

²⁰ *Ibidem*, din 6 decembrie 1898

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibidem*, din 3 octombrie 1898.

sătescu, Ivan Radu, Năstase Dinu, Ion Florea Prăjitu, Constantin M. Chitilă, Constantin Chivulescu și Marin M. Militaru²⁵.

Într-o altă adunare a clubului, T. Mușătescu a citit ziarul „Lumea nouă” indemnând pe țărani prezenți la adunare „să nu primească învoielile după cum vor arendașii”, iar împotriva acestora să redacteze o petiție către Ministerul de Interne, care, „să nu mai îngăduie arendașului comunei să mai ție gârzi turci, căci ne-a speriat copiii și nevestele cu sălbăticia lor”²⁶.

Permanentă dorință de organizare a țărănimii este recunoscută și de presa burgheză. Ziarul „Dreptatea” scria că „în Teleorman, în Olt, în Romanși și în Vlașca nu e zi să nu se înființeze noi cluburi”²⁷.

Sprijinul acordat de mișcarea muncitorească țărănimii, sprijin materializat prin activitatea muncitorului strungar I. T. Banghereanu, membru al comisiei agrare a P.S.D.M.R., care a mers în numeroase sate, prin sfaturile publicate în ziarul „Lumea nouă”, dar îndeosebi prin publicarea în 1898 și 1899 a „Statutelor cluburilor muncitorilor plugari din...”, acțiunea de înființare a noi cluburi a continuat pe tot parcursul iernii 1898—1899.

Într-o telegramă trimisă de subprefectul Dem. Rădulescu, prefectul județului Vlașca, se comunica „că din cluburile înființate niciunul n-a încetat ci din contră, caută să se înmulțească”²⁸. Aceeași telegramă arată că urmărirea trebuie îndreptată contra președinților, casierilor și secretarilor cluburilor²⁹, urmărirea pe care autoritățile județului Vlașca, în unele cazuri, o pornesc imediat după înființarea cluburilor.

„În urmă cu trei zile — scria ziarul „Epoca” din 14 februarie 1899 — s-a înființat un club socialist în comuna Putineiu „club în care s-au înscris peste 300 de țărani”³⁰, număr care, raportat la populația satului din acea perioadă, care era de 2056 locuitori³¹, reprezenta 70%³².

Un alt aspect demn de consemnat este numărul mare de țărani care sînt aleși în conducerea cluburilor. Intervenția autorităților împotriva cluburilor înființate nu s-a lăsat așteptată, așa cum aminteam. În ianuarie 1899, casa locuitorului Tudor Stoenescu din Găujani a fost percheziționată pentru a găsi actele clubului socialist, dar fără rezultatul scontat, actele clubului nefiind găsite la acest locuitor.³³

Cu toate aceste intimidări, cluburi socialiste sînt înființate și în alte sate: Malu, Cacaletți (astăzi satul Izvoru), Gogoșari, Trestenicu de jos (astăzi satul Tomulești), Letca Veche, Roata de Jos, Cucuruzu³⁴.

Legătura unor membri ai cluburilor socialiste din satele județului Vlașca cu Clubul muncitorilor din București a continuat, cu toate restricțiile puse de auto-

²⁵ *Ibidem*, din 29 octombrie 1898.

²⁶ *Ibidem*, din 17 ianuarie 1899.

²⁷ „Dreptatea” din 14 februarie 1899.

²⁸ Gh. Matei, M. Damaschin, *Despre mișcările țărănești din 1899 și cluburile socialiste la sate*, în „Studii” an. 6, nr. 1/1953, p. 115.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ „Epoca”, din 14 februarie 1899.

³¹ *Recensămîntul general al populației României din decembrie 1899...* p. 460.

³² Gh. Matei, *op. cit.*, p. 84.

³³ „Lumea nouă” din 31 ianuarie 1899.

³⁴ Gh. Matei, *op. cit.*, p. 209.

rități. Locuitorii Petrache Peter, Ion Drăghici și Tănase Radu Dumitru din comuna Letca Veche plasa Cîlniștea — relata șeful siguranței statului Alexandrescu, prefectului de Vlașca — veniți în București pentru a merge la Clubul muncitorilor, aveau procesul verbal de constituire a clubului și reclamația, probabil împotriva arendașului comunei „ascunse într-un ciomag”³⁵. Mai mult, sătenii din comuna Roata de Jos, după ce „li s-a luat procesul verbal de constituirea a clubului” nu au renunțat la ideea de a merge la Clubul muncitorilor din București³⁶.

După percheziționarea țăranilor de către jandarmi, unul dintre țăranii comunei, Dinu Aristeia, pentru a nu fi recunoscut de autoritățile orașului București a îmbrăcat „haine nemțești”, dar acțiunea lui nu i-a reușit, fiind arestat împreună cu alți doi consăteni ai săi : Sandu Valvoi și Ion Trancu³⁷.

Uneori acțiunea de organizare în cluburi a culminat cu mișcări revoluționare la sate, îndreptate împotriva forțelor represive, a proprietarilor și arendașilor. Cea mai puternică acțiune a izbucnit în satul Cucuruзу (astăzi sat component al comunei Răsuceni), cînd locuitorul Matei Răducu este arestat la 20 martie 1899 de un jandarm, sub pretextul că ar fi hoț de cai, dar în realitate — cum specifică un document — pentru că „este capul socialiștilor” din acea comună, fiind dus la Stănești și închis la subprefectură³⁸ : Solidaritatea sătenilor din comună cu cel arestat nu a întîrziat să se manifeste.

Marti, 21 martie 1899, 300 de țărani din Cucuruзу au mers la Stănești de unde l-au eliberat cu forța pe Matei Răducu, conducătorul clubului socialist. Înțorși în satul natal, „au vrut să bată pe primar, notar și învățător sub cuvînt că au dat concurs jandarmului”³⁹.

Spre o mai concludentă prezentare a evenimentelor care au avut loc în această comună, publicăm o parte a acestui document referitor la răscoala din Cucuruзу :

„Țăranii foarte agitați au pus caraule formate din ei, spre a nu lăsa nici să intre nici să iasă nimeni din sat. Populația îndîrjită contra autorităților și învățătorului, care stau închiși în casă, cu arme de foc gata a-și apăra viața. Pe factor ei l-au oprit și l-au întreat pentru ce nu le-aduce ziarul „Lumea nouă”... Sătenii mai sînt îndîrjiți și contra arendașului, dl. Pechide. Ieri noapte, 22.III. sosit geandarmii cu subprefectul și a ridicat doi capi ai răscoalei. Azi, 23.III. sătenii au pus caraule din nou în toată împrejurarea satului. La această răscoală iau parte nu numai bărbați ci și femei și copii”⁴⁰.

Conform Ordinului Ministrului de Interne, în comună sînt trimiși 42 de călărași, trei ofițeri și procurorul. Pe lîngă cei doi capi ai răscoalei, arestați în noaptea de 22 martie 1899, sînt arestați alți 11 săteni, doi dintre ei prinși de călărași în pădurea din apropierea satului, detașamentul rămînînd în comună pentru a prinde pe Matei Răducu și alți zece țărani dispăruți⁴¹.

³⁵ Gh. Matei, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 116.

³⁶ *Ibidem*, p. 117.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Biblioteca Academiei R.S.R. serv. mss, Fond. D. A. Sturdza, mapa IX, actul 44.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

Ziarul „Lumea nouă“ din 28 martie 1899 scria, referitor la evenimentele ce au avut loc în comuna Cucuruzu, că un membru al clubului a fost bătut și schingiuit de jandarmi, iar apoi „au tăiat cozile femeii lui“⁴².

Cruzimea jandarmilor nu a cruțat nici pe fiica lui Matei Răducu, ziarul mai sus amintit, referitor la această cruzime, citind chiar vorbele săteanului: „mi-a dat D-zeu și o fată și nelegiuții au înțepat cu sabia sinurile ei, i-au luat o salbă scumpă de la gît și s-au dus lăsîndu-ne bătuți și necinstiți“⁴³.

A acțiuni de eliberare a conducătorilor cluburilor socialiste, de către țărani au avut loc și în alte comune. În comuna Malu, locuitorul Lazăr M. Pană, abonat la ziarul „Lumea nouă“, arestat ilegal, este eliberat de săteni, dar este din nou arestat și închis trei zile în arestul regimentului 25 Dorobanți din Giurgiu, împreună cu Stan M. Curcă și Dobre I. Buzea din aceeași comună, denunțați de autoritățile locale „ca instigatori la revoltă“⁴⁴.

Opresiunea autorităților contra membrilor cluburilor socialiste sătești a continuat în toată primăvara și vara anului 1899.

La 26 decembrie 1899, ziarul „Lumea nouă“ publica scrisoarea unui țaran din Vlașca, în care amintirea brutalităților comise de autorități era încă vie. „Sînt oameni bătrîni care au fost bătuți ziua și noaptea cîte o săptămînă întregă“⁴⁵.

Organizarea țărănimii în cluburi socialiste a lăsat urme în anii următori fiind considerată de unii cercetători ca influențînd direct declanșarea răscoalelor țărănești din 1907 în județele unde au fost constituite astfel de cluburi⁴⁶.

Urmărind evenimentele din 1907, de exemplu, în satul Găujani, constatăm că Marin Trandafir, conducătorul clubului socialist din 1898—1899 din această comună⁴⁷, a îndemnat în 1907 la răscoală nu numai țărani din propria comună dar și din satele Pietriș și Bălăria⁴⁸.

⁴² „Lumea nouă“, din 28 martie 1899.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibidem*, din 22 august 1899.

⁴⁵ *Ibidem*, din 26 decembrie 1899.

⁴⁶ D. Mioc, *Despre rolul cluburilor socialiste în pregătirea răscoalei din 1907*, în „Studii“, an. X, nr. 2/1957, p. 31.

⁴⁷ „Lumea nouă“, din 6 decembrie 1898.

⁴⁸ Arh. st., Giurgiu, Fond. Tribunalul județului Vlașca, Curtea cu jurați, dos. 42/1907, f. 12.